

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет культурології
Кафедра менеджменту культури та соціальних технологій**

К В А Л І Ф І К А Ц І Й Н А Р О Б О Т А
на здобуття першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти
Освітньо-професійна програма
«Менеджмент культури та соціальний маркетинг»
на тему:

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ПРОГРАМ
КУЛЬТУРНОГО ВОЛОНТЕРСТВА**

Виконав: студент бакалавратури
спеціальність 028
«Менеджмент соціокультурної
діяльності»

Потапкін Микита

Керівник: доц., канд. соц. н.,
доцент кафедри менеджменту
культури та соціальних
технологій

Дубровський Ігор

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
рішенням кафедри менеджменту культури та соціальних технологій
Протокол № ____ від « ____ » _____ 2023 р.
Завідувач кафедри _____ доц. ЦЕРКОВНИЙ Альберт

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН.....	6
1.1. Сутність та ознаки волонтерства	6
1.2. Дослідження практик волонтерства в Україні.....	9
2. КУЛЬТУРНЕ ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ.....	22
2.1. Ознаки культурного волонтерства під час військових дій	22
2.2. Опис проблеми	18
3. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТУ «КУЛЬТУРНИЙ ФРОНТ. РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА».....	22
3.1. Загальний опис проекту.....	25
3.2. Особливості реалізації проекту	
3.3. Фінансування проекту.....	33
3.4. Ефективність проєкт.....	36
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ.....	44

ВСТУП

В умовах соціокультурних змін, що відбуваються у сучасному українському суспільстві, актуалізуються процеси формування соціальної суб'єктності на індивідуальному та груповому рівнях. У свою чергу, ці процеси є важливим чинником та водночас ознакою формування в Україні громадянського суспільства, зокрема розвитку волонтерських практик. Сьогодні феномен волонтерства є об'єктом уваги українських фахівців різних галузей науки.

Його поширення перш за все пов'язане з викликами для українського суспільства, спровокованими війною, що сформувало особливий контекст активізації волонтерства. Волонтери стають тими соціальними суб'єктами, які спроможні оперативно та ефективно допомагати суспільству та державі у вирішенні актуальних проблем соціально вразливих груп. Тому дослідження волонтерських практик становить не лише науковий, але й суспільний інтерес.

Протягом останніх років одним із найбільш розповсюджених видів волонтерської діяльності є допомога вимушеним переселенцям, які стали новою соціально вразливою групою населення та підтримка військових. Разом з тим виникли й нові волонтерські практики, які можна узагальнити під назвою «культурне волонтерство».

Залучення до добровольчих практик у сфері культури сприяє ефективному розкриттю та реалізації соціально-культурної творчості волонтерів у рамках запропонованих проектів. Таким чином, завдяки діяльності активістів і волонтерів здійснюється розв'язання численних проблем. Однак культурне волонтерство поки перебуває поза увагою академічної спільноти. І справедливим є питання про що йдеться. Це волонтерство у сфері культури чи волонтерство із застосуванням соціокультурних практик? Це актуалізує дослідження, що спрямовані на вивчення культурного волонтерства та його концептуалізацію.

Іншою проблемою є недостатня увага до регіональної специфіки різноманітних волонтерських ініціатив та проектів.

Гносеологічним аспектом проблемної ситуації є протиріччя між потребою в знаннях щодо сучасних волонтерських практик, чинників та наслідків їхнього поширення та реальним станом досліджень цієї проблематики.

Феномен волонтерства досліджується в багатьох галузях знання, а саме в соціології, психології, соціальній роботі, маркетингу, адмініструванні, економіці, медицині тощо. На сьогоднішній день практично у всіх сферах діяльності присутні волонтери, сфера культури не є винятком. Волонтерству у сфері культури сьогодні приділяється значна частка уваги.

Об'єктом дослідження є культурне волонтерство, як діяльність.

Предметом дослідження є регіональні проекти культурного волонтерства.

Метою роботи є пропозиція дослідницько-навчального проекту з метою виявлення регіональних трендів культурного волонтерства.

Завдання:

1. Проаналізувати особливості волонтерства в Україні під час військових дій.
2. Провести соціологічне дослідження волонтерства внутрішньо переміщених осіб.
3. Розробити та проаналізувати проект «КУЛЬТУРНИЙ ФРОНТ. РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА».

Методи дослідження. Досягнення мети і реалізація завдань дослідження забезпечуються завдяки використанню загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, типологізації, історикогенетичного методу тощо. У роботі застосовано такі методи соціологічного дослідження, як напівструктуроване глибинне інтерв'ю.

1. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

1.1. Сутність та ознаки волонтерства

Феномен волонтерства дедалі частіше стає предметом досліджень в різних галузях наукового пізнання. Добровільна діяльність, а також чинники, що її детермінують, вивчаються соціологією, педагогікою, психологією, правоведенням та ін.

В цій роботі ми спираємось на соціологічний підхід, завдяки якому волонтерство можна розглядати з декількох позицій. Так, з точки зору структурного функціоналізму, воно є способом виконання важливих соціальних функцій, таких як сприяння національній єдності чи підтримка війська, що сприяє соціальній інтеграції [34]. З цих позицій волонтерство є позитивною діяльністю, яка в умовах обмежених можливостей державних інституцій доповнює державні зусилля, демонструючи ефективність через гнучкі механізми.

Конфліктологічний підхід, на відміну від функціоналізму, зосереджується не на механізмах самозбереження соціальних систем, а на чинниках їх перетворень, трансформацій. І залучення до волонтерства може розглядатися, як фактор формування групової ідентичності та солідарності, особливо в кризових станах. Наприклад під час війни. Це призводить до усвідомлення можливостей впливу на уряд, особливо коли існують критичні відмінності у змісті та оцінці його зусиль. [25].

Незважаючи на певні розбіжності цих підходів, волонтерство поєднує в собі як ознаки структурування соціальних систем, так і ознаки їх змін. Це стає можливим за умов впливу на формування системи цінностей та відтворює досвід консенсусного ухвалення та прийняття рішень.

Сучасне розуміння волонтерства у контексті добродійності, як взаємодії суспільства і держави, має глибоке історичне коріння, до аналізу якого необхідно, на наш погляд, звернутися. Можна припустити, що добровільна діяльність на допомогу іншим є атрибутом соціальної взаємодії з давніх часів.

Традиції добровільної допомоги людям у контексті добродійності можна прослідкувати у будь-яких культурних моделях, незважаючи на їх різні назви і різні форми регулювання. Так, наприклад, можна називати волонтерами вже біблійних самаритян, які надавали допомогу усім, хто її потребував.

Подібні моделі існували також в Україні з часів Русі. Найпростіші види благодійності практикувалися елітами і були спрямовані на елементарну підтримку нужденних [29]. Самобутні зразки добровільної допомоги та добровільних проявів соціальної опіки простежуються, наприклад, у Запорозькій Січі [35]. І подібні явища є невід'ємною частиною цивілізаційного розвитку. Адже в історії людства навряд чи є суспільство, якому не були би притаманні ідеї добровільної допомоги іншим. З часом сам термін «волонтер» став частиною лексикону багатьох європейських мов, що в свою чергу було запозичено з латинського *voluntarius* (від *voluntas* – вільне волевиявлення, *volō* – бажання, намір).

Таке поширення терміну в європейських мовах визначено тим, що як організований суспільний рух волонтерство виникло саме в Європі. І хоча початковою сферою для використання терміну «доброволець» була власне військова сфера, з часом феномен волонтерства як суспільно корисної діяльності на допомогу іншим став розглядатися більш широко.

Так, сучасним трактуванням волонтерства є наступне - це добровільна, безкорисна, суспільно важлива діяльність. Власне про таке трактування йдеться вже із середини XIX століття. Тоді швейцарський підприємець та громадський діяч Жан Анрі Дюнан, вражений наслідками найкривавішої битви австро-італо-французької війни - битви при Сольферіно у 1859 році, запропонував створити організацію, яка мала би працювати на добровільних засадах і надавати першу медичну допомогу пораненим та полоненим. Так за декілька років виник рух, що з часом перетворився на «Міжнародний комітет Червоного Хреста» [2]. І сьогодні ця організація налічує 12 тисяч штатних працівників і близько 500 тисяч волонтерів. Після закінчення Першої світової війни у Європі виникли ініціативи, спрямовані на добровільну допомогу

постраждалим. Саме в цей час були створені волонтерські організації, що діяли вже поза межами «Червоного Хреста».

З часом волонтерська діяльність отримала різні формати, різні цільові аудиторії, часові рамки тощо. Але, попри це, вже більше ста років весь її спектр має головні об'єднуючі риси – це діяльність, що спрямована на допомогу іншим, і яка базується на добровільності.

Як феномен волонтерство потребує опису його ознак. Їх безліч, але головною, на наш погляд, є його соціокультурна цінність, що закріплюється у свідомості людей. Різні його визначення пропонуються різними науковими школами. Одні підкреслюють його цінність для суспільства в цілому, інші – цінність для членів різних об'єднань та самих волонтерів. Одні інтерпретації базуються на прагматизмі цієї діяльності, а інші – на соціальному та етичному ефектах [30].

Втім, ці варіанти не суперечать, а суттєво доповнюють один одне. Адже об'єктивна значущість цього феномену, його суспільна цінність є дуже високими.

1. По-перше, волонтерська діяльність є ефективним способом вирішення проблем як окремої людини, так і суспільства в цілому.
2. По-друге, це механізм адресування проблем тим, хто здатний їх вирішити.
3. По-третє, волонтерство – це спосіб залучення людей у суспільно-корисну діяльність.
4. І, по-четверте, волонтерство є джерелом інновацій у сфері вирішення гострих і складних проблем.

Вже ці ознаки свідчать про те, що добровільна діяльність є фундаментом громадянського суспільства і ґрунтується на громадянській ініціативі і здатності до самоорганізації. Узагальнення різних підходів до визначення поняття громадянської ініціативи, дозволяє її трактувати як вияв здатності громадян до самостійного вирішення різних проблем шляхом колективної діяльності та на засадах самостійності.

1.2. Дослідження практик волонтерства в Україні

Сьогодні багато людей в Україні беруть участь у суспільно корисній діяльності саме як волонтери. Реагування на нагальні потреби суспільства має прояв в тому, що сфери цієї діяльності постійно розширюються. Виникають нові практики, що призводять не просто до легітимізації добровільної діяльності, але й до формування її інституційних ознак.

Це здійснюється через формування ставлення до волонтерів та їхньої діяльності в масовій свідомості. Всупереч високому рівню довіри населення до волонтерства, має місце упереджене ставлення громади. За допомогою серії інтерв'ю з волонтерами-переселенцями, що було проведене у 2022 році, ми проаналізували певні уявлення щодо волонтерів у суспільстві, з якими стикалися наші респонденти тим чи іншим чином (додаток 1).

Місце проведення дослідження – Івано-Франківськ,

Кількість досліджених – 50

Вік – 22-45 років

Аналіз отриманих даних дозволив нам виділити три позиції у ставленні до волонтерства в нашому суспільстві.

До першої позиції відноситься ототожнення всього багатоманіття сфер волонтерських практик з якоюсь однією (декількома) з них. Досить часто ВПО, що займаються волонтерством, стикаються з тим, що їх асоціюють тільки з допомогою армії, що їх діяльність пов'язана з ЗСУ. Причиною може слугувати акцентування уваги засобів масової інформації на висвітленні цих видів волонтерської діяльності.

Ототожнюючи волонтерство тільки з військовою сферою, пересічні громадяни, як засвідчили наші респонденти, розглядають волонтерів як таких, що мають активну проукраїнську позицію, є патріотами своєї держави.

Також розповсюдженим є «спрощений» образ волонтера як людини з коробкою для грошей в метро чи на вулиці. Такі люди закликають жертвувати гроші на лікування хворої людини або на якісь інші соціально значущі речі. Однак волонтерство не обмежується даним видом діяльності.

Ще одне уявлення про волонтерів пов'язане з участю в подієвому волонтерстві (наприклад, Євро 2012, Чемпіонати Світу з різних видів спорту тощо)

Разом із тим існує позиція сприйняття волонтерства як псевдоволонтерства (квазіволонтерства). Незважаючи на те, що волонтерство є неприбутковою діяльністю, розповсюдженим є уявлення про отримання волонтерами матеріальної винагороди, заробітної платні.

Ще одним уявленням, що відноситься до принципу безоплатності та неприбутковості волонтерства, є образ волонтерів як «грантожерів», які відмивають гроші, отримані від міжнародних та українських організацій на реалізацію певних проєктів.

Уявлення про подієве волонтерство і діяльність, яка пов'язується зі «збором коштів у коробочки», також мають негативну конотацію. Перше пов'язується з отриманням вигоди з участі у волонтерських проєктах (наприклад, безкоштовний фірмовий одяг, білети на спортивну або культурну подію тощо), друге – з прибутковим бізнесом.

За третьою позицією волонтерство сприймається як діяльність з необмеженою кількістю можливостей та ресурсів. Респонденти зазначали, що здебільшого таке упереджене ставлення проявляли отримувачі волонтерської допомоги. На нашу думку, це може бути пов'язане, по-перше, з непоінформованістю громадян про специфіку діяльності волонтерських організацій, про їхню неприбутковість та віддільність від державного та комерційного секторів; по-друге, з асоціюванням волонтерства тільки з гуманітарною допомогою.

Аналіз уявлень щодо волонтерства дозволив виявити низку позицій, які впливають на процес його легітимації, а, отже, і на його інституціоналізацію. З іншого боку, як ми зазначали вище, соціологічні дослідження показали високий рівень довіри громадян до волонтерства.

На нашу думку, це може бути пов'язане з тим, що в кількісних дослідженнях акцентувалася увага на довірі тільки до двох видів волонтерської діяльності: допомога армії та допомога переселенцям. Однак ця гіпотеза потребує подальшого дослідження. Отже, не дивлячись на те, що волонтерство пройшло всі етапи, процес

інституціоналізації волонтерства в українському суспільстві ще не завершено через тривалість формальної легалізації волонтерства в нормативно-законодавчій галузі. Як свідчать результати аналізу медіа-дискурсу, ЗМІ конструює три образи ВПО.

Нашу особливу увагу привернув дискурс активних громадян, у тому числі, внутрішньо переміщених осіб, що займаються волонтерством. Поява нового виду волонтерства, суб'єктами якого виступають ВПО, актуалізує вивчення способів існування волонтерських практик. Спосіб існування або форми залучення до волонтерських практик ми визначаємо як модус.

На основі аналізу проведених нами глибинних напівструктурованих інтерв'ю з ВПО за критерієм «форма залучення» було виділено чотири модуси волонтерських практик внутрішньо переміщених осіб:

- індивідуальне волонтерство;
- волонтерство у складі спільнот(и) самопомоги ВПО;
- волонтерство у складі організації(й), що піклується(ються) проблемами ВПО;
- волонтерство у складі інших організацій, ініціатив.

У першому модусі волонтерських практик ВПО діють самостійно або беруть участь в окремих проєктах та ініціативах, не асоціюючи себе з певною волонтерською організацією.

Іноді такі переселенці, порівнюючи себе з волонтерами-членами приймаючих громад, наголошують на унікальності свого досвіду та неможливості його зрозуміти.

Волонтерські практики, що належать до першого модусу, мають широкий спектр спрямованості: від соціального волонтерства (допомога соціально незахищеним верствам населення, в тому числі ВПО) до екологічних акцій та безоплатних туристичних походів.

До другого модусу належать ініціативи та організації, що були створені безпосередньо внутрішньо переміщеними особами.

Спочатку такі громадські організації та спільноти створювались задля допомоги всередині своєї спільноти. Так, організації «Нова мета» (м. Ізюм) та

«Департамент захисту прав внутрішньо переміщених осіб «Європола»» (м. Харків) об'єднує те, що майже сто відсотків членів організації – це ВПО. Такі спільноти самопомоги захищають права своєї громади, розв'язують проблеми з житлом, займаються працевлаштуванням, а також діляться досвідом один з одним.

Наступним кроком для спільнот самопомоги ВПО є розширення сфер їхньої діяльності, у тому числі її спрямування на вирішення потреб приймаючих громад, тобто організації стають апропріативними (тобто створені для однієї мети, вони можуть використовуватися і для інших цілей). Адаптуючись, переселенці прагнуть покращити нове місце свого проживання.

Отже, в умовах культурної травми, спільноти самопомоги можуть стати чинниками формування оптимальних стратегій адаптації до різних труднощів. Цей досвід дає змогу учасникам інтегруватися як у локальні спільноти, так в суспільство в цілому.

Третій модус волонтерських практик виникає в ситуаціях, коли внутрішньо переміщені особи приєднуються до наявних ініціатив та організацій. В основному, це ті організації, до яких ВПО зверталися по допомогу, або які розташовані недалеко від місця переїзду людини. Прикладом можуть слугувати такі організації, як «Адаптаційно-культурний центр АКЦентр» (м. Харків), «Станція «Харків»».

Ці організації спеціалізуються на допомозі внутрішньо переміщеним особам (гуманітарна допомога, юридичні консультації, адаптація та інтеграція ВПО в приймаючу громаду тощо).

Четвертий модус волонтерських практик переселенців також виникає тоді, коли ВПО долучаються до конкретної організації, але, на відміну від попереднього модусу, мета цих організацій та ініціатив не обмежується допомогою тільки внутрішньо переміщеним особами, а поширюється й на інші верстви та групи населення. Наприклад, такі міжнародні організації, як «Карітас Харків», «Молодь Червоного Хреста Харківської області» тощо.

Волонтери-переселенці у складі організацій, що опікуються проблемами ВПО, та у складі інших організацій та ініціатив можуть отримувати певні преференції,

оскільки мають доступ до інформаційних та матеріальних ресурсів (можливості для ВПО, гуманітарна допомога).

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що процес інституціоналізації волонтерства має певні особливості: розвивається за принципом «знизу вгору». Поява нових напрямів та нових об'єктів та суб'єктів волонтерських практик актуалізувала потребу у зміні законодавчої бази, яка б регулювала даний вид діяльності. Волонтерські практики внутрішньо переміщених осіб, проявляючись у чотирьох модусах, сприяють їхній адаптації до приймаючих спільнот. Таким чином, за допомогою вивчення засобів залучення до волонтерства, ми проілюстрували:

- процес інституціоналізації волонтерства (від індивідуальної ініціативи до інституціоналізованих практик) на прикладі розвитку волонтерство ВПО);
- формування інноваційних для волонтерської діяльності в Україні практик.

2. КУЛЬТУРНЕ ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ

2.1. Ознаки культурного волонтерства під час військових дій

Волонтерство є поширеною практикою у багатьох країнах світу. Сьогодні численні дослідження доводять поширеність та актуальність цього явища й для українського суспільства зокрема.

Аналіз наукових підходів до інтерпретації волонтерства, його визначень, характеристик дозволяє стверджувати, що вивчення цього феномену має міждисциплінарний характер, про що свідчать численні дослідження цього феномену в різних галузях соціогуманітарного знання (соціальної психології, політології, історії, педагогіці, соціальній роботі тощо), про що йшлося в попередньому розділі.

Однак ми акцентували саме на соціологічному погляді, оскільки методологічні можливості соціології створюють підґрунтя для всебічного дослідження волонтерства: його об'єктивних та суб'єктивних характеристик, оцінок суспільної думки, різноманітних проявів на різних рівнях соціальної взаємодії.

Найбільш придатним теоретичним підґрунтям для розгляду волонтерства у сучасній Україні в умовах військових викликів є соціокультурний підхід та «практична парадигма». Саме соціокультурний підхід інтегрує взаємопов'язані виміри людського буття: людина в її співвідношенні зі спільнотою, тип соціальності, характер культури тощо.

Щодо формального оформлення волонтерства, то первинними елементами цього процесу є прийняття низки нормативно-законодавчих актів, пов'язаних з волонтерською діяльністю.

Однак попри існування певних законів, що регулюють функціонування волонтерської діяльності, слід зазначити їхню недосконалість та неефективність. Після подій 2014 року багато перешкод для здійснення волонтерства були пов'язані із «Законом про волонтерську діяльність». Законодавство, що було створене в мирний час, виявилось не спроможним задовільнити потреби волонтерів [32].

Визначення терміну «волонтер», що містить містить цей Закон, передбачає, що волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання добровільної допомоги. А згідно з положеннями цього Закону, отримувачами волонтерської допомоги є органи державної влади та органи місцевого самоврядування за умови заключення договору.

Це значним чином обмежувало можливості волонтерів. Так наприклад добровольці, що везли гуманітарну допомогу та інші товари стикалися з потребою розмитнення, що затримувало одержання цієї допомоги та призводило до ресурсних втрат. У законі були відсутні напрями, що стосуються допомоги Збройним Силам України та внутрішньо переміщеним особам. Отже, ті громадяни, що займалися таким видом діяльності, не вважалися волонтерами. Також законом не було передбачено ніякої компенсації через отримання інвалідності, поранень або загибелі волонтера.

Згодом, у 2015 році, Верховною Радою було ухвалено закон України № 246–VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності», в якому були враховані ці недоліки. Однак законодавча база й досі вимагає доопрацювання. Наприклад, компенсації через отримання інвалідності, поранень або загибелі можуть отримати тільки волонтери, що надавали волонтерську допомогу в районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій та збройних конфліктів. Це означає, що інші види волонтерської діяльності, під час яких людина може отримати ушкодження, не враховуються.

Ці перешкоди, які гостро відчувалися протягом останніх дев'яти років в Україні актуалізували виникнення нових напрямів та нових волонтерських практик.

Цьому сприяли такі особливості українського волонтерства, як:

- 1) високий рівень довіри до волонтерів і волонтерства;
- 2) актуалізація певних видів волонтерської діяльності, а саме – в умовах воєнного стану актуалізуються ті види волонтерства, що спрямовані на вирішення без пекових проблем;

- 3) мобілізація ресурсів громадянського суспільства через поставання викликів, що пов'язані з війною;
- 4) активізація волонтерства за принципом «знизу вгору»;
- 5) гетерогенність волонтерства;
- 6) процес інституціоналізації волонтерства в нашій країні відбувається за відсутності остаточно сформованої всеосяжної законодавчої бази (тобто існуючі закони стосуються лише деяких аспектів волонтерської діяльності).

Ці особливості, попри проблем інституціоналізації, являють можливість для виникнення різноманітних ініціатив та їх оформлення у різноманітні практики.

Ці практики часто виникають як відповідь на суспільний запит (тут цей термін використовується на відміну від «соціального запиту», якій сьогодні має певні формалізовані визначення).

Суспільний запит визначається контекстом, в якому розвивається волонтерство. Певним соціокультурним контекстом актуалізації волонтерства є культурна травма, у термінах П. Штомпки, спричинена подіями на Євромайдані, анексією Криму, воєнної агресії, вимушеною міграцією [33].

Однією з таких – контекстно орієнтованих відповідей, є формування культурного волонтерства.

Культурне волонтерство (іноді його ще називають арт-волонтерством) хоча і з'явилося як самостійний напрям не так давно, сьогодні набирає популярності. Такі майданчики, як музеї, бібліотеки, парки запрошують до себе волонтерів. Вони можуть брати участь в реставрації архітектурних пам'ятників, організовувати і проводити екскурсії, допомагати в проведенні великих культурних заходів і фестивалів, виступати в ролях акторів, аніматорів і багато іншого.

На окрему увагу заслуговує волонтерська діяльність, що спрямована на збереження (і, нажаль, в багатьох випадках, відтворення) історичної та культурної спадщини, в збереженні історико-культурного середовища. Такий вид волонтерства передбачає розробку та реалізацію освітніх проєктів, популяризації знань, розвиток інновацій.

До подібних ініціатив належать наприклад урбан-соціальні проекти. Наприклад проект «Ко-хата», ініційований урбаністичною лабораторією Metalab з Івано-Франківська та волонтерами агенції Urban Curators, що була релокована з Києва. Проект здійснює архітектурну експертизу, співпрацює з місцевою владою і власниками нерухомості, координує процес будівництва задля організації житла для вимушених переселенців, які згодом доєдналися до проекту.

Інноваційним є волонтерський проект Kharkiv loadSTONE, що виник влітку 2022 року і позиціонує себе, як «Волонтерська організація, що працює над проектом післявоєнного розвитку Харкова» [36]. З часом ця ініціатива об'єднала представників професійних спільнот архітекторів, митців, урбаністів, дизайнерів, а також активістів і волонтерів Харкова та інших міст України.

Специфікою їх діяльності стало створення, у партнерстві з Харківською державною академією культури, певної площадки, яку самі волонтери назвали «Галерея BURSA». Ця площадка поволі стає об'єднавчим простором, де відбувається процес залучення фахівців, що дотичні до заявлених волонтерами задач. І, головне, що базовою спрямованістю цього процесу є формування інноваційних підходів до розвитку міста з урахуванням викликів, що ставить війна та повоєнне відновлення.

Отже, ми спостерігаємо значне розширення репертуару культурних, переважно міських практик, які створюють нові аудиторії і масово залучають волонтерів. При цьому важливо те, що різні типи проведених акцій наслідують різні цілі. І ці цілі часто визначені специфікою місцевих проблем. Слід зазначити, що діяльність Kharkiv loadSTONE є виражено регіональною. Адже проблеми, що є у Харкові чи у сусідніх містах, не є дотичними наприклад до івано-франківських.

Таким чином постає необхідність конкретизації регіональної специфіки волонтерських проектів. І зокрема у сфері культурного волонтерства

2.2. Опис проблеми

Аналізуючи інтерв'ю волонтерів-переселенців, що розглядалися у першому розділі цієї роботи, можна помітити певні подібності щодо початку залучення до волонтерських практик. І базовими були травмуючі події вимушеної міграції, упередженого ставлення певної частини приймаючих громад, проблеми різного адаптації та інтеграції. Так, ВПО намагаються задовольнити свої потреби і подолати стан культурної травми, використовуючи різні ресурси, одним з яких стало залучення до волонтерських практик, під час якого актуалізується потенціал соціальної суб'єктності.

На цьому прикладі можна побачити спільний потенціал як диспозиційної, так і актуалізованої соціальної суб'єктності, до характеристик якого можна віднести:

- диспозиційні (наявність певних мотивів особистості, орієнтованих на здійснення волонтерської діяльності, її ціннісних орієнтацій; здатність корегування життєвих стратегій під впливом зовнішнього середовища; орієнтація на результат; бачення своїх проблем та можливостей їхнього вирішення; громадянська відповідальність);
- актуалізовані (створення або приєднання до волонтерських ініціатив чи організацій; формування соціального та культурного капіталів; здатність впливати на інших суб'єктів (у т. ч. через залучення інших людей до волонтерських практик).

Отже, в умовах, коли суспільство знаходиться у стані колективної травми, адаптування за допомогою волонтерства відбувається завдяки формуванню соціальної суб'єктності.

Втім, результати проведеного аналізу дозволяють виділити проблеми, що характерні для досліджуваної галузі:

- недостатня розробленість інформаційної системи підтримки культурного волонтерства;

- суперечності між потенціалом інституту культурного волонтерства, що розвивається, і одночасною недостатньою розробленістю методики формування та розвитку професійних якостей учасників цих практик.

Також в ході проведеного соціологічного дослідження шляхом експертного інтерв'ю щодо формування інституту «культурного волонтерства» в м. Івано-Франківськ були виявлені проблеми, пов'язані з відсутністю систематичного навчання волонтерів сфери культури, з урахуванням потреби потенційних волонтерів у цьому.

Проблеми проілюстровані на рисунку 1

Рисунок 1.
Карта проблем

Багато в чому нечисленність цього об'єднання є наслідком слабкої просвітницької діяльності щодо ролі функціонування цього руху «Волонтери культури».

Перешкодою до участі у волонтерській діяльності у сфері культури може бути брак знань про реалізацію цієї діяльності і як наслідок дискредитація всієї ідеї культурного волонтерства. Адже іноді культурне волонтерство можуть набирати

для роботи людей «з вулиці», які не мають належних знань, навичок і досвіду. І через свою спонтанну діяльність отримують сумний досвід, який їх засмучує - волонтери або вигоряють, або розчаровуються в діяльності, яку вважають несерйозною (особливо в умовах війни). Як наслідок, такі волонтери можуть негативно відгукуватися від даної діяльності і транслювати своє ставлення на оточуючих.

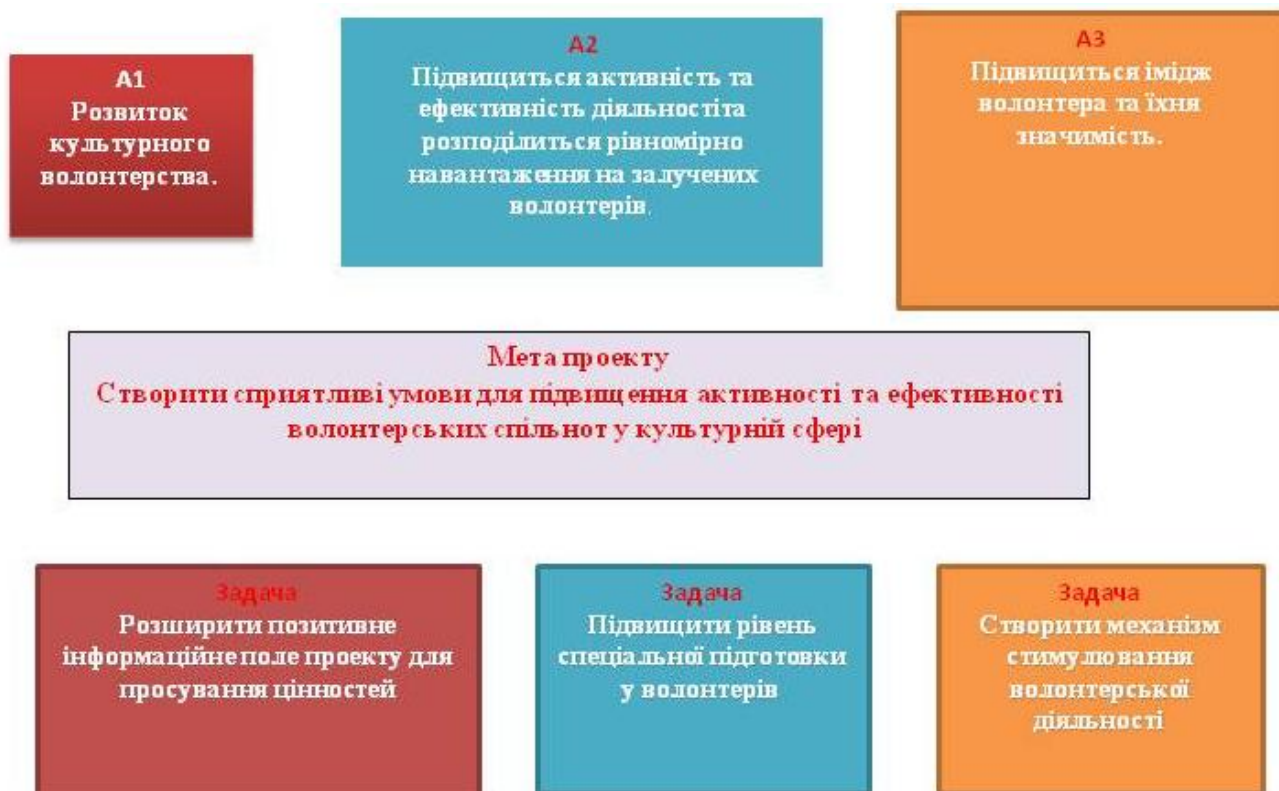

Рисунок 2.
Дерево цілей

Аналізуючи інститут «культурного волонтерства» в рамках роботи волонтерів, можна відзначити, що на даний момент у ньому відсутнє систематичне навчання волонтерів, які тільки стали частиною руху, що може спричинити нерозуміння суті культурного волонтерства, формування неправильного ставлення до нього і як наслідок подальшої дискредитації волонтерського руху у сфері культури волонтерами, які не отримали необхідних знань та навичок, що забезпечують волонтерську діяльність.

Результати наведеного дослідження дозволяють виявити потреби суспільства при отриманні знань та навичок для здійснення волонтерської діяльності у сфері культури та визначити найбільш прийнятні форми роботи з аудиторією. На основі досліджень можна зробити висновок, що при розробці заходів проєкту необхідно включення технологій навчання, що розглядаються як сукупність сучасних технічних та дидактичних засобів навчання і засновані на концепції, сенс якої полягає в тому, що знання мають передаватися у зрозумілій, простій та цікавій формі, а також у комфортних умовах.

Але подібний освітній проєкт має сенс, якщо він ґрунтується на конкретних регіональних особливостях тієї чи іншої практики культурного волонтерства.

Виходячи з цього, передбачаємо, що в основу будь-яких освітніх проєктів чи програм має бути покладено виявлення регіональної специфіки суспільного запиту.

Отримані дані є основою розробки соціально-культурного проєкту «Культурний фронт. Регіональна специфіка».

В результаті реалізації проєкту можливе створення безперервного освітнього циклу, який дозволить комплексно навчати основ культурного волонтерства, тим самим формуючи якісний людський ресурс, який забезпечує ефективність волонтерської діяльності в культурі.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТУ «КУЛЬТУРНИЙ ФРОНТ. РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА»

3.1. Загальний опис проекту

Основною ідеєю проекту є навчання цільової аудиторії – волонтерів-переселенці та формування у них фундаментальних знань про рух «Волонтери культури» та культурне волонтерство на основі проведення циклічного навчання за допомогою різних форм соціально-культурної діяльності.

Сили, зацікавлені у реалізації проекту. У реалізації проекту буде зацікавлений насамперед регіональний центр громадського руху «Волонтери культури» у Івано-Франківську, а також волонтерські центри міста.

Реалізація проекту дозволить різним організаціям, які здійснюють волонтерську діяльність у сфері культури, запозичити досвід використання тих чи інших форм, а також за бажання стати партнером проекту для його подальшого розвитку.

Назва проекту: «Культурний фронт. Регіональна специфіка».

Така назва дає можливість донести до волонтерів що сьогодні розвиток і підтримка культури не менш важлива ніж інші галузі і потребує з'ясування регіональних особливостей практик культурного волонтерства.

Актуальність проекту.

Недостатньо лише реагувати на зміни, коли вони трапляються. Потрібно культивувати культуру змін у суспільстві, враховуючи контекст, щоб процес змін був керованим та адекватним викликам.

Військовий стан обмежує роботу організаторів подій і змушує адаптуватися до місцевих реалій. Організація будь-яких подій потребує враховувати заходи безпеки та комунікувати про них аудиторії (розташування укриттів, алгоритм дій під час тривоги тощо).

Йдеться про перевинайдення форматів взаємодії з аудиторією, враховуючи контекст, травматичний досвід, який пережили люди, та інше. Разом із тим культурні події носять і підтримуючий характер для українців. Баланс між цими

двома факторами потрібно враховувати і в комунікації про культурні події з аудиторією.

Створення якісного ресурсу інституту «культурного волонтерства» - волонтерів культури може забезпечуватися за допомогою впровадження системи навчання, оскільки для якісного виконання функціональних завдань у сфері культури, волонтерам необхідна певна база знань, умінь та навичок, які сформують повну картину культурного волонтерства у їхній свідомості. До того ж у волонтерську діяльність у сфері культури можуть включатися і люди без будь-якого волонтерського досвіду, так звані люди «з вулиці», яким також необхідно давати певну базу знань, навичок та умінь, необхідних для взаємодії в культурі та правильне розуміння можливостей реалізованої діяльності у межах культурного волонтерства.

На основі вищеописаного аналізу соціокультурної ситуації щодо характеристики проблем можна сказати, що для інституту «культурного волонтерства» характерна низький рівень досліджуваності місцевих реалій, в яких відбувається культурне волонтерство. І, як наслідок, слабка розробленість освітньої системи підтримки цієї діяльності, яка є основою формування складової інституту «культурного волонтерства» - можливого кадрового ресурсу у вигляді волонтерів культури.

Сфера проєктування: професійна культура, оскільки формування інституту «культурного волонтерства» в першу чергу залежить від його головних суб'єктів - волонтерів культури, для яких необхідне отримання спеціальних знань, умінь та навичок про цю діяльність, щоб забезпечити ефективне та якісне здійснення волонтерської діяльності у сфері культури.

Аудиторією проєкту є активісти та волонтери Kharkiv loadSTONE, переселенці в м. Харків, які перебувають у телеграм групах волонтерства міста, виявивши своє бажання брати участь у реалізації волонтерської діяльності у сфері культури, але які ще не встигли взяти участь у діяльності руху або взяли участь 1-2 рази. Проєкт може бути спрямований і на вже досвідчених волонтерів, які хочуть

познайомитися зі специфікою культурного волонтерства або взяти участь як організатори та допомогти з проведенням заходів у рамках проекту.

Представлена аудиторія проекту потребує отримання знань про специфіку діяльності волонтера у сфері культури та культурного волонтерства загалом, і зокрема відносно регіональних особливостей.

Проект планується створити на базі ініціативи Kharkiv loadSTONE

Мета проекту – створення місцево орієнтованих підстав для системи циклічного навчання майбутніх волонтерів проєкт Kharkiv loadSTONE, яка формує базовий комплекс знань та навичок, необхідних для здійснення волонтерської діяльності у сфері культури.

Завдання проекту:

1. Забезпечення організаційної, матеріальної, нормативно-правової, кадрової та теоретичної бази проекту;
2. Інформаційне забезпечення проекту, співпраця з партнерами;
3. Знайомство учасників проекту з інститутом «культурного волонтерства» та громадських рухів, що працюють у сфері культурного волонтерства;
4. Формування знань, умінь та навичок, які необхідні виявлення регіональних специфік здійснення діяльності волонтерів культури;

Форма реалізації проекту: Школа

Обґрунтування форми реалізації проекту.

Основною формою проекту є школа, оскільки ця форма позначає організоване об'єднання, діяльність якого спрямована на отримання у різних формах знань про той чи інший предмет, у даному випадку як про інститут «культурного волонтерства», так і про регіональні особливості його практик.

У цикл заходів у рамках «школи» планується включення взаємодії з фахівцями у сфері культури, професіоналами у сфері event – індустрії, коучами та фахівцями у сфері людських відносин, а також координаторами волонтерської діяльності у сфері культури. Також у проєкті планується використання

мультимедійних технологій та систем інтерактивної взаємодії з учасниками. Заплановані заходи планується проводити згідно з встановленим графіком.

3.2. Особливості реалізації проєкту

Реалізація проєкту включає три етапи - підготовчий, етап реалізації і завершальний етап. Кожен з етапів включає комплекс заходів, кожне з яких необхідне для реалізації проєкту. Проведення заходів є циклічною діяльністю, тому приєднатися до проєкту можна лише за старту нового циклу навчання.

Цикл навчання починається при наборі групи із 28 майбутніх волонтерів культури, які виявили бажання пройти навчання.

Термін реалізації проєкту – 3 місяці, проте цикл освітньо – розважальних заходів розрахований на 10 днів і при подальшій реалізації проєкту може запускатися раз на 2 місяці.

Таблиця 1 - Підготовчий етап

Підготовчий етап			
Захід	Терміни реалізації	Відповідальний	Обґрунтування
Формування команди організаторів проєкту	місяць	Керівництво проєкту	Команда необхідна для реалізації та координування всього комплексу заходів у рамках проєкту
Пошук та взаємодія з партнерами проєкту (установами, спікерами)	місяць	Керівництво проєкту	Необхідно залучення різних ресурсів у проєкт (кадрового, матеріального)
Пошук інформаційних партнерів	місяць	Керівництво проєкту	Необхідно для освітлення реалізації проєкту та для рекламної кампанії спрямованої на потенційну аудиторію проєкту

Купівля реквізиту для заходів	місяць	Керівництво проекту, співробітники проекту	Необхідно для проведення заходів проекту
Пошук приміщень	місяць	Керівництво проекту	Необхідно для зберігання реквізиту та матеріалів, що використовуються в проекті, а також для проведення заходів проекту
Пошук потенційної аудиторії проекту	місяць	Керівництво проекту	Необхідно для формування команди з 28 осіб, яким було б цікаво здобути знання, вміння та навички для здійснення культурного волонтерства, які пропонує отримати проект
Реєстрація учасників проекту та взаємодія з ними	місяць	Керівництво проекту	Необхідно для розробки пам'ятки волонтера культури
Розробка теоретичної бази проекту (конспектів лекція, майстер-класів, тренінгів)	місяць	Керівництво проекту	Необхідно для розробки пам'ятки волонтера культури
Розробка дослідницької бази проекту (інструментарій дослідження)	місяць	Керівництво проекту	Необхідно для розробки пам'ятки волонтера культури
Проведення дослідження та аналіз результатів	місяць	Керівництво проекту	Необхідно для розробки пам'ятки волонтера культури

Розробка довідника волонтера культури (дизайн, оформлення)	місяць	Керівництво проекту, дизайнер	Пам'ятка необхідна для систематизації матеріалів (знань, навичок, умінь та корисних нотаток), які необхідні волонтерам культури у здійсненні діяльності, щоб у разі чого можна було звертатися до цієї пам'ятки для оновлення знань або для навчання інших волонтерів
Розробка візуального оформлення матеріалів проекту (презентації, друкована продукція, логотип, сувенірна продукція)	місяць	Керівництво проекту, Дизайнер	Необхідно для естетичної подачі матеріалу, а також формування візуального образу проекту
Розробка рекламної кампанії проекту	місяць	Керівництво проекту, співробітники проекту, волонтери	Необхідно для залучення аудиторії проекту та її переконання у актуальності та корисності проекту
Реалізація рекламної кампанії	Протягом усього проекту	Співробітники проекту, волонтери	Необхідно для залучення цільової аудиторії та розповсюдження проекту серед громадськості

Формування команди проекту. Команда буде сформована з чинних координаторів, фахівців з установ – партнерів, а також самих волонтерів культури, які вже мають досвід волонтерської діяльності у сфері культури та хочуть допомогти з організацією проекту, за що їм надалі будуть нараховані волонтерські годинник у волонтерську книжку.

Пошук аудиторії проекту. Сферами пошуку аудиторії проектів буде телеграм канали волонтерів, де проводиться початкова реєстрація майбутнього волонтера культури, там же можна сформувати вакансію «Учасник проекту “Культурний фронт. Регіональна специфіка”», на яку може подати майбутній волонтер культури та згодом отримати свій перший волонтерський годинник за участь у проекті .

Також аудиторія проекту набиратиметься за допомогою результатів запуску рекламної кампанії у соціальних мережах та пошуку учасників проекту серед волонтерських спільнот на базі закладів культури, через взаємодію з координаторами волонтерських об'єднань при закладах культури м. Івано-Франківськ

Рекламна компанія. Рекламна кампанія реалізуватиметься за допомогою націленої реклами у соціальних мережах від громадських рухів культурного волонтерства. Як соціальні мережі будуть задіяні «Facebook», також інформаційні пости будуть викладені в офіційних акантах.

Пошук партнерів проекту. Як партнери проекту буде залучено заклади культури міста для надання майданчиків проведення заходів проекту та необхідного реквізиту. Партнерам може надаватися взаємна допомога то волонтерів культури, які можуть допомогти тій чи іншій установі культури у забезпеченні своєї діяльності.

Реєстрація учасників проекту та взаємодія з ними. Реєстрація учасників відбудуватиметься шляхом заповнення «Google-форми», посилання на яку буде в соціальних мережах. Згодом із учасниками проекту створюється «розмова» на платформі «Telegram».

Розробка довідника волонтера культури. У рамках проекту планується створити довідник волонтера культури. У довіднику відобразатиметься актуальна інформація, необхідна волонтеру культури для реалізації своєї діяльності: Правила поведінки волонтера та вимоги до нього; якості, навички та вміння, необхідні волонтеру культури; система мотивації волонтера культури; огляд сфери культури у (система управління, ціль, завдання, основні документи); огляд напрямів культурного волонтерства; інформація про основні напрямки волонтерської діяльності у сфері культури; рекомендації щодо взаємодії в команді волонтерів та рекомендації щодо правил поведінки в закладах культури та при роботі з певними групами населення та ін.

Етап реалізації			
Захід	Терміни	Відповідальний	Обґрунтування
Інтерактивна презентація-знайомство з культурним волонтерством	місяць	Керівництво проекту, волонтери	Необхідно для знайомства майбутніх волонтерів культури з інститутом культурного волонтерства
Тренінг «Бути волонтером»	місяць	Керівництво проекту, волонтери, запрошені фахівці	Необхідно для формування в учасників проекту правильного образу волонтера, його якостей, навичок, умінь, вимог щодо нього та функціональних можливостей
Пішохідний квест із закладів культури м. Харків	місяць	Керівництво проекту, фахівці із задіяних установ культури, волонтери	Необхідне для практичного знайомства майбутніх волонтерів культури з напрямком «Робота з установами культури»
Майстер-клас «Збереження спадщини під час війни».	місяць	Керівництво проекту, спікер - професійний майстер з реставрації картин, культури, волонтери	Необхідне для практичного знайомства майбутніх волонтерів культури з напрямком «Збереження культурної спадщини, відновлення пам'яток історії та культури»

Рольова гра «Захід як маленьке життя»	місяць	Керівництво проекту, запрошені спеціалісти, волонтери	Необхідне для практичного знайомства майбутніх волонтерів культури з напрямком «Організація волонтерських програм великих культурних подій»
Іммерсивна екскурсія «Культурний вояж»	місяць	Керівництво проекту, фахівці із задіяної установи культури, волонтери	Необхідне для практичного знайомства майбутніх волонтерів культури з напрямками діяльності
Воркшоп Регіональні особливості культурного волонтерства	місяць	Керівництво проекту, волонтери	Необхідно для формування в учасників уявлення про регіональну специфіку культурного волонтерства
Квіз, «відкритий мікрофон»	місяць	Керівництво проекту, волонтери	Необхідно для перевірки отриманих знань учасниками проекту у ході проведених заходів, а також для підбиття підсумків проведеного освітнього циклу та видачі учасникам сувенірної продукції

В рамках серії тренінгів планується відкритий діалог із учасниками проекту, а також проведення інтерактивних заходів з метою формування певних навичок майбутніх волонтерів. Також передбачається проведення ситуаційні ігри, де учасники попарно розігруватимуть протилежні моделі поведінки волонтера при роботі в різних регіональних умовах.

Тренінги та ігри дозволять сформувати у аудиторії навички, необхідні для виконання волонтерських завдань. Дані формати були обрані, оскільки інтерактивна взаємодія аудиторії та її включення до гіпотетичних ситуацій дозволить ефективніше сформувати у майбутніх волонтерів знання та вміння щодо виявлення регіональних особливостей та врахуванні їх у створенні проектів культурного волонтерства..

Проведення вищезазначених заходів планується в межах місяця кожний у форматі одного дня. По завершенню планується проведення рефлексії для формування позитивного заключного настрою учасників проекту та отримання зворотного зв'язку.

Другим заходом у рамках цього блоку буде майстер-клас «Вартові спадщини». Мета майстер – класу – розповісти у діалоговій формі майбутнім волонтерам культури про важливість збереження культурної спадщини та про роль волонтерів культури, які надають підтримку в рамках напряму «Збереження культурної спадщини, відновлення пам'яток історії та культури».

Третім заходом у рамках напряму «Організація волонтерських програм великих подій» буде рольова гра «Захід як маленьке життя». Мета рольової гри - познайомити учасників з усіма процесами організації та проведення заходів та позначити роль волонтерів культури у цьому процесі. Перед проведенням рольової гри фахівець із евент-індустрії розповість майбутнім волонтерам культури про основні етапи підготовки будь-якого заходу та роль волонтерів у їх організації та проведенні.

Рольова гра представлятиме моделювання ситуації «Проведення заявленого заходу – фестивалю, свята, концерту». Кожному з учасників групи буде запропоновано функціональний напрямок волонтера відповідно до певного завдання на заході, наприклад «Волонтер інформаційного супроводу заходу», «Волонтер взаємодії з артистами», «Волонтер-координатор концертної програми», «Волонтер мультимедійного супроводу заходу» тощо. . Як артисти та гості заходу братимуть участь вже досвідчені волонтери культури.

Четвертим заходом у даному блоці буде знайомство з напрямком «Створення та проведення туристичних маршрутів та організація культурних просторів у містах», у рамках якого буде проведено екскурсію «Культурний вояж». Екскурсія проходитиме на базі крайового краєзнавчого музею в залах, присвячених культурі та побуту населення. Екскурсоводи проведуть екскурсію, взаємодіючи із учасниками проекту. Учасникам буде запропоновано взяти участь у відтворенні культурних звичаїв минулого та відіграти роль одного з мешканців того часу. У проведенні

екскурсії також будуть задіяні досвідчені волонтери, які гратимуть ролі необхідних персонажів. Мета іммерсивної екскурсії полягає у долученні учасників до культури, а також апробуванні майбутніх волонтерів культури функціональних ролей, які вони можуть виконувати в рамках вищеописаного напрямку культурного волонтерства.

П'ятим заходом у цьому блоці буде воркшоп «регіональні особливості культурного волонтерства». Воркшоп є форматом навчального заходу, який допомагає учасникам отримати знання і одразу застосувати їх на практиці для вирішення певних проблем або отримання навичок. В даному випадку воркшоп буде підсумковим заходом, в рамках якого майбутнім волонтерам культури, які познайомилися зі змістом волонтерської діяльності у сфері культури та її важливої ролі, доведеться спробувати вирішити проблему, пов'язану з виявленням регіональної специфіки задля формування адекватних цим особливостям проектів культурного волонтерства.

Для перевірки знань планується проведення квізу «Культурний фронт. Регіональна специфіка». В рамках квізу передбачається постановка питань, на які повинен відповідати хтось із зали за принципом піднятої руки. Завдання кожного учасника відповісти на більшу кількість запитань. Переможцю та двом призерам як приз буде подаровано сувенірну продукцію від руху «Волонтери культури».

Підсумковим заходом у цьому блоці буде церемонія нагородження учасників, де кожен із учасників отримає сертифікат про участь у проекті та пам'ятні сувеніри.

Кожен із заходів проекту планується висвітлювати в акаунтах соціальних мережах громадських рухів та волонтерських організацій. Також планується створювати фото/відео матеріали, за підсумками якого формується звіт про проведення одного з циклів всього проекту та подальшої реалізації однієї з акцій, розробленої в рамках проекту.

Таблиця 3 - Завершальний етап

Етап реалізації			
Захід	Терміни реалізації	Відповідальний	Обґрунтування
Моніторинг відгуків шляхом створення та впровадження соціологічного опитування серед учасників проекту для отримання зворотного зв'язку.	тиждень	Керівництво проекту	Необхідне для розуміння
Надання звіту до державних органів та для аудиторії	тиждень	Керівництво проекту	Необхідно для створення позитивного іміджу організації та дотримання законів України

Третій блок заходів спрямований на підбиття підсумків, шляхом створення звітності та проведення аналізу. Після проекту учасникам буде запропоновано заповнити Google-форму зі зворотним зв'язком. Також аналізу будуть використані статистичні дані руху Kharkiv loadSTONE (кількість нових волонтерів, які записалися допомагати, чисельність передплатників у соціальних мережах), а також моніторинг зібраних від учасників проекту відгуків. Також планується створення комплексного звіту, за підсумками якого можуть бути виявлені недоліки та шляхи їх усунення під час реалізації проекту. Як завершальний етап з проведення звітної діяльності в рамках проекту планується складання плану щодо вдосконалення механізмів та інструментів проекту.

3.3. Фінансування проекту

Бюджет проекту. Загальний обсяг фінансування – 55 125 тис. грн.

Фінансування планується з наступних джерел:

- Бюджетні кошти області у рамках реалізації міських програми збереження культурної спадщини;

- Грантові конкурси соціально-культурних проектів у рамках Обласних державних програм.
- Благодійний фонд «Харків з тобою».
- Позабюджетні кошти.

Таблиця 4 - Кошторис витрат на здійснення проекту

Найменування витрат	Вартість одиниці, грн.	Кількість	Необхідна сума витрат, грн.
Витрати на місяць на рекламу проекту	15 000	1	15 000
Пазл із фотодруком для квесту	600	3	1800
Друк реквізиту для заходів	10 000	1	10 000
Кошти для проведення акції	7 500	1	7 500
Послуги дизайнера	5 000	1	5 000
Матеріали для майстер-класів (картини, лак, пензлики, ганчірки, віск)	15000	1	15 000
Разом витрат на реалізацію проекту			55 125

У цьому проекті не враховується оплата діяльності співробітників, оскільки до проекту залучаються спікери на безоплатній основі. Також більшу частину завдань можна реалізувати за допомогою волонтерів, адже серед них можуть знайтися охочі допомогти в реалізації проекту за можливість проставлення додаткових волонтерських годинників у книжку волонтера.

Також не враховуються витрати на квитки для безкоштовного відвідування закладів культури, оскільки вони можуть надаватися на основі партнерських взаємин.

Таблиця 5 – Ресурсна база проекту

Матеріально-технічне забезпечення	Інтерактивна дошка або екран, проектор для демонстрації презентацій, ноутбук
Кадровий ресурс	<ul style="list-style-type: none"> - фотограф; - відеограф; - СММ-фахівець; - актори на заходах; - співробітники БФ «Волонтери Культури»; - співробітники закладів культури; - волонтери культури; - запрошені фахівці у сфері коучингу та людських відносин, а також реставраційних робіт
Фінансовий ресурс	Фінансові кошти для купівлі реквізиту необхідного для здійснення проекту планується отримати через бюджетний фонд руху «Волонтери культури», який надається в рамках державного бюджету, або за допомогою інших джерел
Нормативно-правовий ресурс	<p>Внутрішні документи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основне становище проекту 2. Статут організації, з урахуванням якої створено проект 3. Договори з партнерами 4. Договори найму працівників <p>Інша внутрішня документація, яка може знадобитися під час реалізації проекту</p>

Ризики проекту та їх нівелювання представлені у таблиці 6.

Таблиця 6 - Ризики проекту та їх нівелювання

Ризики	Нівелювання ризиків
Відмова від співпраці кадрового ресурсу	Пошук співробітників серед волонтерів, звернення до волонтерських центрів чи закладів культури. Також у разі відмови співробітників можна скласти проектну заявку на грант у крайову грантову програму «Соціальне партнерство заради розвитку»
Нестача коштів	Залучення додаткових джерел фінансування
Недостатня кількість учасників (менше 28 осіб)	Цей ризик можна усунути за допомогою своєчасної рекламної кампанії проекту у соціальних мережах та анонсом цінних призів від організаторів конкурсу. Також у разі невеликого відхилення від необхідної кількості (20-28 осіб) можлива адаптація заходів проекту під цю кількість учасників

Проблеми організаційного характеру (збій апаратури, неможливість присутності спікера, псування реквізиту)	<p>При використанні обладнання попередньо перевіряти стан та у разі чого звертатися до технічних фахівців установи.</p> <p>У разі відсутності спікера необхідно з ним зв'язатися та спробувати скоригувати зустріч,</p>
---	---

3.4. Ефективність проєкту

Очікувані результати від проєкту:

1. Підготовлені волонтери культури у кількості 28 осіб (а за довгострокової реалізації проєкту раз на 2 місяці - на рік може бути 168 підготовлених волонтерів), які навчені необхідним знанням, вмінням та навичкам та можуть якісно забезпечувати волонтерську діяльність у сфері культури;
2. Створення та подальше поширення довідника волонтера культури;
3. Проведення під контролем та супроводом координаторів руху акції від волонтерів культури, яка спрямована на формування позитивного ставлення до інституту «культурного волонтерства» та ідея якої розроблена в рамках одного із заходів проєкту.

Збільшення кількості постійно діючих волонтерів у волонтерському русі Kharkiv loadSTONE

Ефективність проєкту підтверджується такими критеріями:

Кількісні:

- кількість учасників проєкту;
- кількість залучених закладів культури до проєкту;
- кількість публікацій у ЗМІ.

Якісні:

- моніторинг думки учасників проєкту;
- професійна оцінка проєкту провідними спеціалістами культури та мистецтва, а також фахівцями волонтерських організацій.

При успішній реалізації першого навчального циклу можлива його подальша реалізація кожні 2 місяці, щоб забезпечити впровадження циклічного навчання волонтерів, що знову прийшли в рух «Волонтери культури» області.

Проект зможе забезпечити комплексне систематичне навчання основним суб'єктам волонтерської діяльності у сфері культури. Також позитивним ефектом від довгострокової реалізації проекту стане проведення раз на 2 місяці різних акцій від волонтерів культури, які були розроблені в рамках одного із заходів освітнього циклу, спрямованих на формування позитивного ставлення жителів м. Івано-Франківська до волонтерів культури за допомогою освіти населення про роль волонтера .

У ході реалізації проекту планується також, що включення інтерактивних сучасних форм може сприяти залученню молоді до руху «Волонтери культури», що було зумовлено потребами цього руху, виходячи з експертного інтерв'ю. За підсумками реалізації проекту планується, що освітня спрямованість проекту сприятиме покращенню якості суб'єктів культурного волонтерства – волонтерів, які є головною складовою даної діяльності. Впровадження циклічної системи навчання також може стати одним із механізмів формування інституту «культурного волонтерства», оскільки підготовлені волонтери зможуть якісно допомагати культурі, а також сприяти зниженню дискредитації культурного волонтерства через отримання позитивного досвіду взаємодії з даним соціально-культурним інститутом.

ВИСНОВКИ

В умовах військових дій у нашій країні волонтерство набуває все більшого поширення, до нього долучаються різні групи населення. Волонтерська діяльність здійснюється як індивідуально, так і організовано (в межах різноманітних волонтерських організацій, груп самопомоги тощо) і розвивається за принципом «знизу в гору».

В даній роботі ми спирались на те, що одним з поштовхов до розвитку волонтерської діяльності в Україні стала низка травмуючих подій з 2014 року, і які передусім викликані війною. Намагаючись пом'якшити вплив колективної травми (яка за іншим визначенням може називатись культурною травмою) та адаптуватися до нових умов, люди долучаються до волонтерських практик, що актуалізує їх соціальну суб'єктність.

Переважно це стосується внутрішньо переміщених осіб, що окрім травми переміщення мають проблеми адаптації до приймаючих спільнот та інтеграції до них.

Проведене нами дослідження довело, що головним наслідком актуалізації волонтерства є формування та розвиток такої характеристики, як соціальна суб'єктність особистості. Низка інтерв'ю з волонтерами-переселенцями довели, що долучення до волонтерства впливає на їхню адаптацію та інтеграцію у приймаючі громади. Міцність соціальних зв'язків волонтерів з числа ВПО уможливорює їхню взаємодію на довірчій основі. Вертикальні соціальні зв'язки з місцевою владою та ефективність такої взаємодії говорять про наявність у внутрішньо переміщених осіб соціального капіталу. Отже, в умовах травми саме волонтерські практики та соціальна суб'єктність, що сформована завдяки ним, допомагають краще адаптуватися до нового соціокультурного середовища та подолати стан травми.

В якості напрямку, який може в цьому допомогти, було обрано культурне волонтерство, яке ще має бути осмислене та придбати власні характеристики. Нечіткість розуміння культурного волонтерства, його звуженість до «арт-волонтерства» викликає певні питання, які сформували головну мету цієї роботи. А саме:

- спроба визначення того, чим власне є культурне волонтерство;
- спроба виявити регіональні відмінності проектів культурного волонтерства. Адже специфіка саме цього напрямку залежить від специфіки регіональної.

Для написання соціально-культурного проекту «КУЛЬТУРНИЙ ФРОНТ. РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА», спрямованого на вирішення проблем в інституті «культурного волонтерства», було проведено аналіз соціокультурної ситуації. Виявлено область проблематики, що включає змістовну характеристику проблем. Визначено потенційну аудиторію проекту з урахуванням змістовної характеристики виявленої проблематики. Обґрунтовано задум соціально-культурного проекту.

Також ґрунтуючись на проведеному аналізі наукової літератури та соціологічному дослідженні у форматі інтерв'ю та анкетування було виявлено, що освітні технології є важливою складовою для формування соціально-культурного інституту. Дані технології забезпечують розвиток та становлення суб'єктів інституту, які переважно здійснюють ту чи іншу діяльність, в даному випадку волонтерство у сфері культури.

Але важливою складовою цього проекту є також виявлення регіональних особливостей, в яких мають реалізуватись проекти культурного волонтерства. Підготовлені волонтери, завдяки впровадженню освітніх технологій усвідомлено підходять до забезпечення допомоги у сфері культури, тим самим знижуючи ризик виникнення проблем при реалізації волонтерської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балакірєва О. Спектр проблем вимушених переселенців в Україні: швидка оцінка ситуації та потреб. Вимушені переселенці в Україні: питання термінового та середньострокового реагування: матер. круглого столу. (9 липня 2014 р.).
2. Бегаль О. Сутність соціальної роботи: теоретико-методологічні принципи дослідження / О. Бегаль // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, 2013, № 55. – С. 81–90.
3. Бондаренко З.П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: дис.... канд. пед. наук: 13.00.05 / Бондаренко Зоя Петрівна. - К., 2008. - 247 с.
4. Бондаренко, З.П. Зміст та технології підготовки студентів до волонтерської роботи / З. П. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2009. - № 2. - С. 37 - 50.
5. Бондаренко. З.П. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу / З.П. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2007. - № 4. - С. 50-59.
6. Буздуган Я. М., Никонович О. Еволюція світового волонтерського руху. Віче: теоретичне, громадсько-політичне видання у структурі апарату Верховної Ради України, 2013. №12. С. 7-10.
7. Вайнола Р. Х. Технології соціально-педагогічної роботи: курс лекцій [для виш. навч. закл.] / Вайнола Р.Х. - К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка. 2008. - 152 с.
8. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. Р.Х. Вайпола, А.Й. Капська, Н.М. Комарова та ін. К. : Академпрес, 1999. 112 с.
9. Воронкова А., Ковальська Є., Проценко О., Шевчук М. Професійнокласова ідентичність на прикладі дозвілєвих практик українців. Український соціологічний журнал, 2018. № 19. С. 73-83.
10. Волонтер. Хто він?: узагальнюючий досвід: метод, реком. для соц. працівн. та волонт. / (уклад.: О.Г. Сідько, Л.В. Комісарова, С.А. Ястремська та ін.) -

- Миколаїв: Управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації: Миколаївський ОЦССМ, 2001. - 25 с.
11. Волонтери в соціальній роботі / (упоряд.: О. Главник, Н. Романова, Т. Дружченко). - К.: Плавник, 2006. - 128 с. - (серія «Б-чка соціального працівника").
  12. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 36 с. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>
  13. Геваковська М. Волонтерський туризм. Вісник Львівського університету: Сер.: Географічна, 2013. Вип.43, ч.1. С. 178-183. URL: <https://bitly.su/UdqY>
  14. Голованова Т. П., Гапон Ю. А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. Запоріжжя, 1996. 314 с.
  15. Дикань (Агамір'ян) Л. В. Творчі дозвіллі практики як фактор формування соціальної суб'єктності сільських підлітків. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2019. 257 с
  16. Жванія Т. В. Сучасна вимушена міграція: соціально-політичні аспекти. Сучасне суспільство, 2015. Вип. 2(2). С. 46-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cuc_2015_2%282%29_7
  17. Закон України «Про волонтерську діяльність» (№ 246-VIII від 05.03.2015).
  18. Івченко Н. М. Особливості розвитку волонтерського руху в Україні / Н.М. Івченко // Теоретичні питання освіти та виховання: зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання Академії педагогічних наук. - К.: Ін-т проблем виховання Академії педагогічних наук, 2020. -С. 90-93.
  19. Івченко Н. М. Участь молоді у волонтерській дієвості як соціально-педагогічна проблема (інтерпретаційний аспект) / Н.М. Івченко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - 2013.-№ 1.-С. 23-28.
  20. Інновації у соціальних службах: навч.-метод. носіб. / [Т.В. Семигіна, В. Покладова, І.М. Грига та ін^ за ред. ТБ. Семигіної]. - К.: Пульсари, 2002. - 168 с. - Бібліогр- С. 140-143.

- 21.Ірха К. О. Громадянські ініціативи як чинники розвитку громадянського суспільства України / К. О. Ірха // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2013. – № 4. – С. 129–132.
- 22.Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні: наук.-навч.-метод. посіб. для студ., магістрантів, аспіратів та спеціалістів у галузі соц.. роботи, соц.. педагогіки / За аг. ред.. С.Я. Харченка; авт. кол.: С. Я. Харченко, О.П. Песоцька, В.О. Кратіїнова та ін. - Харків: Вид-во ДЗ «АНУ імені Тараса Шевченка», 2018. - 320 с.
- 23.Коваленко С. В. Волонтерський рух як важлива складова державної молодіжної політики в Україні / СБ. Коваленко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - 2015. - №2. -С. 89-96
- 24.Коваль Г. В. Волонтерство як складний соціальнопсихологічний феномен. Технології розвитку інтелекту. 2017. Т. 2. №6. URLhttp://psytir.org.ua/upload/journals/2.6/authors/2017/Koval_Gennadij_Valerijovich_Volonterstvo_jak_skladnyj_socialno-psyhologichnyj_fenomen.pdf
- 25.Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. [для студентів, аспірантів і викл. вищ. навч. закл. освіти України]. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
- 26.Максименко О. Внутрішньо переміщені особи: реалії та перспективи. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2019. №1. С. 181-188. URL: <http://stmm.in.ua/archive/2019-1/11.php>
- 27.Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Український соціум, 2016. 2(57). С. 25-40. URL: <https://bitly.su/RJnk>
- 28.Панькова О.В. Інституційне забезпечення інтеграції ВПО у приймаючі громади: концептуальні, стратегічні та науково-практичні засади. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади: діагностика стану та механізми забезпечення; НАН України, Інститут економіки промисловості.

Київ,

2018.

C.101-123.

URL:

https://iie.org.ua/wpcontent/uploads/2018/11/mono_VPO_2018.pdf

- 29.Пінчук О. П. Передумови розвитку геріатричних центрів України в умовах глобалізації світової економіки : монографія / О. П. Пінчук, Т. В. Тесленко. – Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2013. – 136 с
- 30.Погрібна В. Л. Волонтерство як соціокультурний феномен: епістемологічні та аксіологічні аспекти аналізу / В. Л. Погрібна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Харків, 2015. – № 4. – С. 185–196
- 31.Посібник волонтера / В. В. Вашкович, О. Ю. Василенко, Т. О. Карабін, Я. В. Лазур, В. В. Манзюк, В. М. Рошканюк. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 88 с.
- 32.Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 42. Ст. 435.
- 33.Стан суспільної свідомості в Україні після падіння режиму Януковича. Березень' 2014: інформаційний бюлетень / за ред. М.М.Слюсаревського; упоряд. Л.П.Черниш. – К., 2014. – 56 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/bibl_6.htm
- 34.Шилз Е.А. Нація, національність, націоналізм і громадянське суспільство // Ї. – 2001. – № 21. – С. 79–101
- 35.Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Том 1 / Д. І. Яворницький. – Львів : Вид-во «Світ», 1990. – 319 с
- 36.Kharkiv loadSTONE <https://www.facebook.com/Kharkivloadstone/>

Гайд глибинного інтерв'ю

Дані про респондента	Стать; Вік; Місто; Місце праці (навчання)
Основні запитання	Конкретизуючі запитання
ВПО	
Мотиви переселення	Чому Ви вирішили переїхати? Що змусило Вас переїхати?
Проблеми, що пов'язані з переїздом та адаптацією. Досвід життя на новому місці	Чи були якісь, пов'язані з переїздом, адаптацією? Як Ви адаптувались на новому місці? Чи виникали труднощі з переїздом, при адаптації? Оцініть наскільки Ви змогли звикнути до нового місця проживання? Чи були проблеми, пов'язані з працевлаштуванням на новому місці? Чи були проблеми з пошуком житла на новому місці?
Соціальна допомога	Чи отримували Ви якусь допомогу від місцевих спільнот та/або громадських організацій? Якщо так, то якого роду була допомога? Чи отримували Ви допомоги з боку державних організацій? Якщо так, то якого роду була допомога?
Стигма «переселенець»	
Стосунки з оточуючими	Чи було до Вас упереджене ставлення з боку інших людей, коли вони дізнавалися, що Ви ВПО? Чи були якісь проблеми, пов'язані з Вашим статусом у взаєминах з оточуючими? Чи були випадки дискримінації на роботі / навчанні, в інших сферах діяльності, пов'язані з Вашим статусом ВПО? Здогадуються люди, що Ви не місцева людина? Яка найчастіше перша реакція у людей на те, що Ви ВПО?
Стереотипи	Які ви знаєте стереотипи про переселенців в суспільстві? Негативні? Позитивні? Чи застосовувалися до Вас такі стереотипи після переїзду?
Мотиви та сутність діяльності	

Коли Ви почали займатися волонтерською діяльністю?	Згадайте свій перший досвід волонтерської діяльності? Коли Ви вперше почали замислюватися про проблеми? / Чому Вам стало це цікаво? Як довго Ви займаєтеся волонтерською діяльністю? Ви займалися волонтерською діяльністю до зміни місця проживання? Чи вплинув переїзд на ваше бажання займатися волонтерською діяльністю? Якщо так, то як? Стали б Ви займатися волонтерством якби залишилися жити в своєму місті?
Ви займаєтеся волонтерською діяльністю в організації або дієте самостійно?	Волонтером якої організації Ви є? Чому Ви вибрали саме цю організацію? Чому Ви дієте самостійно, а не входите в будь-яку організацію?
У чому полягає Ваша діяльність?	Чому саме на такому виді (видах) допомоги Ви зосередили свою увагу?
Ваші досягнення в цій сфері? / Яких успіхів Ви досягли в цій діяльності? / Що Ви вже зробили як волонтер?	
Чи доводилось Вам отримувати допомогу (поради, практичні навички, приклади з практичного досвіду) від оточуючих людей у Вашій волонтерській діяльності?	Чи охоче вони це робили?
Що Ви ще плануєте здійснити найближчим часом?	
Переваги та недоліки волонтерської діяльності	
Що дає Вам волонтерська діяльність?	Чи отримуєте Ви моральне задоволення від волонтерства? Чи були у Вас розчарування, пов'язані з волонтерством? Було щось що не вийшло втілити в життя?
Як змінилося Ваше життя після початку волонтерської діяльності?	Чи вплинуло участь в волонтерській діяльності на Ваше сприйняття ситуації в місті, країні, ставленні до людей? Що для Вашого особистого розвитку дало волонтерство? Чи вплинуло воно на Ваш професійний досвід? Розширила волонтерська діяльність Ваше коло спілкування? Чи вплинула Ваша діяльність на процес вашої адаптації? Якщо так, то як?
Взаємодія з соціальним оточенням	

<p>Як ставляться до Вашого прагнення допомогти іншим Ваші рідні та близькі?</p>	<p>Чи поділяють вони Ваші прагнення допомогти людям? Допомагали вони Вам у здійсненні волонтерської діяльності?</p>
<p>Чи вдалося Вам особисто залучити кого-небудь до волонтерської діяльності?</p>	